

Οι συνεταιρισμοί στο πλαίσιο της αγροτικής μεταρρύθμισης: διοικητικά εργαλεία ή αυτόνομες συλλογικότητες;

Δημήτρης Αγγελής-Δημάκης

Υποψήφιος Διδάκτωρ Νεότερης Ευρωπαϊκής Ιστορίας
Αυτόνομο Πανεπιστήμιο της Μαδρίτης

dim.angelis@gmail.com

Περίληψη

Η παράλληλη εξέλιξη της ανάπτυξης του συνεταιριστικού φαινομένου και της διαδικασίας της αγροτικής μεταρρύθμισης αποτελεί το βασικό άξονα της παρούσας ανακοίνωσης. Χρονική αφετηρία θα αποτελέσει η μεταρρύθμιση του 1917, η οποία σχεδιάστηκε από τον Ανδρέα Μιχαλακόπουλο, υπουργό Εθνικής Οικονομίας του Κόμματος των Φιλελευθέρων. Η θεσμική αυτή πρωτοβουλία, αν και στην πραγματικότητα θα έχει μια ελάχιστη πρακτική εφαρμογή, σηματοδοτεί την απαρχή της εργαλειοποίησης των συνεταιρισμών και της μετατροπής τους στο μέσο που θα συνέβαλε στην επιτάχυνση της διαδικασίας της αναδιανομής της γης. Όπως γνωρίζουμε, δυο χρόνια αργότερα ο Γιώργος Καφαντάρης θα θεσπίσει μια νέα αγροτική μεταρρύθμιση, η εφαρμογή της οποίας, ωστόσο, θα διακοπεί μετά τη νίκη του αντιβενιζελικού συνασπισμού στις εκλογές του Νοεμβρίου του 1920. Ο τρίτος κατά σειρά αγροτικός νόμος, αυτός του Ιουλίου του 1922, θα παραμείνει για ελάχιστη χρονική διάρκεια σε ισχύ, καθώς μετά την ήττα στο Μικρασιατικό μέτωπο και την άφιξη ενός μεγάλου αριθμού προσφύγων οι άξονες της αγροτικής πολιτικής θα χρειαστεί να αναθεωρηθούν ριζικά. Στην πρώτη ενότητα αυτής της μελέτης, η οποία εκτείνεται ως και το 1922, θα επιχειρήσουμε να εξετάσουμε το πώς επηρεάζεται η λειτουργία των συνεταιρισμών, μιας μορφής συλλογικής οργάνωσης που εμφανίζεται στον Ελληνικό αγροτικό χώρο το 1914, από τις πρωτοβουλίες για την αναδιανομή της γης. Η αγροτική μεταρρύθμιση του Φεβρουαρίου του 1923, η οποία θα ψηφιστεί από την επαναστατική κυβέρνηση, θα αποτελέσει την χρονική αφετηρία της δεύτερης ενότητας, η οποία εκτείνεται ως την εγκαθίδρυση της μεταξικής δικτατορίας. Η

μεταρρύθμιση αυτή θα βασιστεί πάνω στους θεωρητικούς άξονες αυτών του 1917 και 1920 έχοντας βέβαια ένα πολύ πιο ριζοσπαστικό χαρακτήρα. Μέσα σε αυτό το πλαίσιο θα εξεταστεί η δράση των συνεταιρισμών ως εργαλεία για την επιτάχυνση της αγροτικής μεταρρύθμισης. Λαμβάνοντας υπ' όψιν μας το γεγονός ότι η περίοδος του Μεσοπολέμου χαρακτηρίζεται από σημαντικές αγροτικές διαμαρτυρίες σε μια σειρά από περιοχές, το κεντρικό ερευνητικό μας ερώτημα σχετίζεται με το αν και σε ποιο βαθμό η θεσμική λειτουργία των συνεταιρισμών συνυπάρχει με την αυτόνομη κοινωνική τους δράση. Μέσα από τη μελέτη των συνεταιριστικών και αγροτικών εντύπων της περιόδου, καθώς επίσης και μέσα από την εξέταση αρχειακού υλικού από το Ιστορικό Αρχείο της ΕΤΕ, το Ιστορικό Αρχείο του Πολιτιστικού Ιδρύματος Ομίλου Πειραιώς και τα Γενικά Αρχεία του Κράτους (Γενική Διεύθυνση Πολιτικής Γης) θα επιχειρήσουμε να ανασυνθέσουμε την –κατά τα φαινόμενα- πολύπλευρη δραστηριότητα των αγροτικών συνεταιρισμών στις πρώτες δεκαετίες του 20^{ου} αιώνα.